

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої (реєстр. № 14057 від 21 вересня 2025 року)

За дорученням Голови Верховної Ради України від 21 вересня 2025 року Комітет з питань правової політики розглянув на своєму засіданні 04 листопада 2025 року (протокол № 203) проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої (реєстраційний № 14057 від 21 вересня 2025 року) (далі – Законопроект), поданий народним депутатом України Стефанчуком Р.О. та іншими народними депутатами України.

Згідно з пояснювальною запискою до Законопроекту він розроблений з метою системного оновлення інституту особистих немайнових прав, створення сучасної та ефективної системи правового захисту нематеріальних благ фізичних та юридичних осіб, а також гармонізації цивільного законодавства України з європейськими стандартами у сфері прав людини.

Для досягнення мети пропонується нова редакція книги другої Цивільного кодексу України – «Особисті права», згідно якої уточняється поняття особистого права, його немайновий характер та невід'ємний зв'язок з особою, а також вдосконалюються приватноправова охорона особистого життя фізичної особи, захист її честі та репутації, які зазнають нових викликів у зв'язку з тотальною цифровізацією суспільних відносин. Крім цього, пропонуються відповідні зміни до Сімейного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Податкового кодексу України, а також до законів України «Про інформацію», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про нотаріат», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», «Про архітектурну діяльність», «Про боротьбу з тероризмом», «Про третейські суди», «Про театри і театральну справу», «Про міжнародне приватне право» тощо.

Розглядаючи Законопроект, Комітет з питань правової політики виходить з такого.

У Конституції України визначається, що Україна є демократична, соціальна, правова держава (стаття 1), права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3), органи державної влади, у тому числі й Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 6, частина друга статті 19, стаття 75).

Так, права і свободи людини і громадянина, їх гарантії; основні обов'язки громадянина; визначаються виключно законами України, а Верховна Рада України – це єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85, пункти 1 частини першої статті 92 Конституції України).

При цьому звертаємо увагу на те, що Законопроект підготовлено на основі Концепції оновлення цивільного законодавства України, що була розроблена робочою групою, склад якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 650. Зазначена Концепція визначила стратегічні напрями модернізації цивільного законодавства України. Подальша робота з безпосередньої підготовки Законопроекту здійснювалася робочою групою з рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України, склад якої затверджено розпорядженням Голови Верховної Ради України від 28 липня 2020 року № 260 (з наступними змінами).

Правовий аналіз оновленої редакції книги другої Цивільного кодексу України дає підстави стверджувати, що її нова редакція є системним оновленням, спрямованим на створення комплексної та ефективної системи захисту нематеріальних благ.

Так, Законопроект уточнює поняття особистого права, його немайновий характер та невід'ємний зв'язок з особою. Особисті права фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, групуються в чотири види: особисті права, що забезпечують індивідуалізацію фізичної особи; особисті права, що забезпечують інформованість фізичної особи (інформаційні права); особисті права, що забезпечують приватність фізичної особи; особисті права, що забезпечують свободу соціального буття фізичної особи. Важливою новелою є пряме закріплення особистих прав не лише за фізичними, а й за юридичними особами та іншими суб'єктами приватних відносин.

Законопроект є відповіддю на тотальну цифровізацію суспільних відносин та вводить низку нових видів прав для захисту особи в онлайн-середовищі:

1) право на цифровий образ, яке надає захист будь-яким формам представлення особи в інтернеті – акаунтам, профілям, аватарам, що дасть змогу протидіяти створенню фейкових сторінок, крадіжці цифрової ідентичності та іншим маніпуляціям;

2) право на цифрову приватність, яке захищає не лише зміст комунікації, а й так званий «цифровий слід» особи: метадані, історію пошукових запитів, дані геолокації тощо;

3) право на забуття, яке вперше на рівні кодексу закріплюється можливість надання особі вимагати вилучення неактуальної, недостовірної або неправомірної інформації про себе із загального доступу та результатів пошукових систем, що є важливим елементом європейських стандартів захисту персональних даних;

4) право на захист від дідфейків, яке прямо забороняє створення та використання штучно згенерованих за допомогою штучного інтелекту зображень, голосу особи без її згоди, надаючи інструменти для боротьби з дезінформацією та маніпуляціями;

5) право на інформаційний спокій, яке закріплює право фізичної особи не брати участь у робочих комунікаціях (дзвінки, листи, повідомлення) у неробочий час, що є відповіддю на розмиття меж між роботою та особистим життям в умовах дистанційної зайнятості та захищає право на відпочинок.

Законопроект деталізує та модернізує права у сфері охорони здоров'я, в результаті чого пропонується доповнити Цивільний кодекс України новими статтями: «Право на здоров'я», «Право на медичну та/або реабілітаційну допомогу», «Репродуктивні права» та «Право на донорство та трансплантацію», які деталізують права пацієнтів та створюють систему їх правового регулювання. Значну увагу в Законопроекті приділено запровадженню інституту інформованої згоди як ключового елементу автономії та недоторканності фізичної особи. Законопроект детально визначає умови та порядок надання/відкликання такої інформованої згоди, з урахуванням особливостей щодо різних категорій осіб та залежно від їх віку та обсягу дієздатності.

Уперше в українському законодавстві на рівні кодифікації запроваджується інститут посттанативних особистих прав. Ця новела надає членам сім'ї та близьким родичам померлої особи чіткий юридичний інструментарій для захисту її доброго імені, спростування недостовірної інформації, а також контролю за використанням її імені, зображення та особистих нотаток після смерті.

Законопроект розширює регламентацію особистих благ, які забезпечують індивідуалізацію фізичної особи, шляхом деталізації існуючих та введення нових особистих прав на: ім'я, підпис, зображення, голос, біометричні та генетичні дані, особистий і родовий герб.

Окремою новою главою 22¹ врегульовано особисті права юридичної особи та інших суб'єктів приватних відносин. Законопроект регулює право на найменування, право на цифровий образ, право на символіку, право на репутацію, право на інформацію, право на професійну таємницю, право на таємницю кореспонденції, право на цифрову приватність та право на місцезнаходження юридичної особи.

Члени Комітету підтримують ідею необхідності системного оновлення Цивільного кодексу України, яка зумовлена стрімким розвитком суспільних

відносин, появою нових технологій та нормативно-правових актів, а також євроінтеграційними процесами.

Експерти проекту міжнародної технічної допомоги «Програма підтримки інтеграції України до ЄС (UA2EU)», здійснивши попередній аналіз Законопроекту на предмет наявності положень, які стосуються міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції та права ЄС, вважають, що правовідносини, які плануються врегулювати Законом, не регулюються правом ЄС та Угодою про асоціацію з ЄС.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України надало низку зауважень та пропозицій до Законопроекту та вважає, що здебільшого його положення є дискусійним у концептуальному плані та виглядають такими, що не узгоджуються з принципом правової визначеності.

Дослідницька служба Верховної Ради України, підтримуючи прийняття Законопроекту, надала свої зауваження, які сприятимуть покращенню якості самого Законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримує Законопроект за умови врахування зауважень та пропозицій до нього. При цьому, Омбудсмен звертає увагу на те, що застосований у Законом принцип набрання чинності з дня, наступного за днем опублікування (*ex tunc*), є неприйнятним для кодифікаційного акту, який вносить фундаментальні зміни до Цивільного кодексу України. Такий підхід порушує принцип розумності, оскільки не дає часу для вивчення та імплементації нових норм, що призведе до хаосу в судовій практиці та договірній роботі.

Міністерство юстиції України в цілому вітає ідею оновлення цивільного законодавства, що пропонується Законом, та звертає увагу на виявленні окремі недоліки, які можуть бути усунуті шляхом доопрацювання Законопроекту під час підготовки його до другого читання.

Міністерство внутрішніх справ України в межах компетенції надало зауваження та пропозиції до Законопроекту. Так, запропонована частиною другою статті 273 в редакції Законопроекту юридична конструкція "створюють загрозу порушення таких прав" є суб'єктивним судженням та оціночним поняттям, що суперечить принципу юридичної визначеності. Крім того, з метою забезпечення уніфікованості офіційної термінології національного законодавства та узгодженості положень нормативно-правових актів між собою МВС пропонує доповнити частину третю статті 294² в редакції Законопроекту такими ознаками дискримінації як "сексуальна орієнтація" та "гендерна ідентичність".

Міністерство закордонних справ України зауважень до Законопроекту не висловило.

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України надало свої пропозиції до абзацу першого частини чотирнадцятої статті 294, абзацу п'ятого частини третьої статті 294³, абзацу третього частини другої статті 294⁷, частини другої статті 298, частини першої статті 302³, абзацу третього частини другої статті 315³.

Міністерство енергетики України у межах компетенції повідомило про відсутність пропозицій та зауважень до Законопроекту.

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України в межах компетенції розглянуло Законопроект і надало свої пропозиції та зауваження до нього. МКСК звертає увагу, що Законопроект в умовах сучасних інформаційних реалій у запропонованій редакції містить суттєві ризики для свободи вираження поглядів, журналістської діяльності, інформаційного простору та захисту особистих прав (статті 277, 278, 298, 302² в редакції Законопроекту). Аналіз запропонованих змін до книги другої Цивільного кодексу України дає підстави зауважити, що Законопроект не відповідає реформі у сфері медіа та *acquis* ЄС (AVMSD, EMFA) і містить норми, що не відповідають Директиві (ЄС) 2024/1069 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року про захист осіб, які беруть участь у громадській діяльності, від явно необґрунтованих претензій або зловживання судовими розглядами (AntiSLAPP Directive). МКСК пропонує при доопрацюванні Законопроекту до другого читання створити робочу групу та включити до її складу представника МКСК.

Міністерство молоді та спорту України підтримує Законопроект та зазначає, що положення Законопроекту узгоджуються з положеннями законів України «Про основні засади молодіжної політики», «Про фізичну культуру і спорт», стратегічними документами державних політик Мінмолодьспорту, де гарантовано дотримання особистих прав людини, зокрема право на охорону здоров'я, сім'ю (статті 19 та 20 Закону України «Про основні засади молодіжної політики»), право на індивідуальність та запобігання дискримінації (стаття 4 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»), право на свободу об'єднання (статті 1, 3, 11 та 12 Закону України «Про основні засади молодіжної політики»; статті 3, 10, 13, 19, 20, 21 та 22 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

Міністерство оборони України повідомило про підтримання Законопроекту.

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції надало свої пропозиції і зауваження до тексту Законопроекту та зазначило, що положення частини другої статті 289, абзацу шостого частини третьої статті 289¹, абзацу сьомого частини другої статті 298 в яких вживаються терміни "науковим, медичним або навчальним закладам" потребують приведення у відповідність до термінології законодавства України, що діє у сфері освіти і науки.

Міністерство охорони здоров'я України в межах компетенції до запропонованого Законопроекту надало низку зауважень та пропозицій, зокрема до частин тринадцятої та чотирнадцятої статті 281⁴, частини першої статті 302³, абзацу першого частини третьої статті 245. Також МОЗ пропонує доповнити Законопроект відповідними змінами до Основ законодавства України про охорону здоров'я, Закону України «Про поховання та похоронну справу».

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України підтримує Законопроект та зазначає, що він містить положення, спрямовані на захист прав дитини та забезпечення її найкращих інтересів, зокрема прав на опіку та піклування, на зміну прізвища та/або власного імені, та/або по батькові, на

медичну та/або реабілітаційну допомогу, а також здійснення особистих прав. Реалізація положень проекту Закону дасть змогу створити в Україні сучасну та прогресивну систему захисту особистих немайнових прав, що відповідатиме європейським стандартам.

Міністерство у справах ветеранів України повідомило про відсутність пропозицій і зауважень до Законопроекту.

Міністерство розвитку громад та територій України повідомило про відсутність пропозицій до Законопроекту.

Міністерство цифрової трансформації України повідомило про відсутність зауважень та пропозицій до Законопроекту.

Міністерство фінансів України в межах компетенції до запропонованого Законопроекту зауважень не має. Реалізація положень Законопроекту, на думку Мінфіну, не потребуватиме фінансування з бюджетів.

Антимонопольний комітет України в межах компетенції повідомив про відсутність зауважень та пропозицій до Законопроекту.

Національне агентство з питань запобігання корупції в межах компетенції повідомляє про підтримку оновлення цивільного законодавства України. При цьому зауважило, що положення частини другої статті 280 в редакції Законопроекту, згідно із яким шкода, завдана особистому праву особи шляхом повідомлення викривачем недостовірної інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції", підлягає відшкодуванню та/або компенсації у встановленому цим Законом порядку лише в разі умисного порушення, не кореспондується з положеннями зазначеного Закону, оскільки вони не визначають такого порядку.

Служба безпеки України звертає увагу на неузгодженості абзацу третього частини третьої статті 294³ книги другої Цивільного кодексу України із Законом України «Про захист персональних даних» та Кримінальним процесуальним кодексом України, а також невизначеності у частині четвертій статті 306³ та частині четвертій статті 315¹⁰ книги другої Цивільного кодексу України терміном «інструменти кібергігієни», що може ускладнити реалізацію відповідних приписів.

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України вважає, що положення Законопроекту відповідають вимогам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини. За таких обставин, доцільно прийняття Законопроекту у внесеній редакції.

Заслухавши інформацію підкомітету з цивільного та адміністративного законодавства, з'ясувавши позицію народних депутатів України – членів Комітету, запрошених на засідання осіб та всебічно обговоривши питання, члени Комітету вважають за можливе під час підготовки Законопроекту до другого читання застосувати положення частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України щодо уточнення окремих положень Законопроекту на предмет його відповідності праву Європейського Союзу, рішенням

Європейського суду з прав людини про забезпечення балансу інтересів, зокрема в частині регулювання окремих особистих прав та способів їх захисту, а також внесення змін до цивільного процесуального законодавства щодо розгляду судами справ про захист гідності та честі фізичної особи у загальному позовному провадженні.

На підставі статей 93, 111, 114 та 116 Регламенту Верховної Ради України, Комітет з питань правової політики вирішив:

1. Рекомендувати Верховній Раді України включити до порядку денного чотирнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої (реєстраційний № 14057 від 21 вересня 2025 року), поданий народним депутатом України Стефанчуком Р.О. та іншими народними депутатами України, та за результатами розгляду його у першому читанні прийняти за основу, продовживши наполовину строк подання поправок і пропозицій.

2. Звернутися до Голови Верховної Ради України з пропозицією оголосити на пленарному засіданні під час розгляду цього Законопроекту, відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України, про необхідність внесення пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті законопроекту, інших структурних частин Законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні та відповідають предмету його правового регулювання.

3. Доповідачем від Комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити заступника голови Комітету, голову підкомітету з цивільного та адміністративного законодавства Калаура Івана Романовича.

Голова Комітету

Д.В. МАСЛОВ

